

MÄTÄJOEN TALIN ALUEEN TALKOOKUNNOSTUKSET

Vuosiraportti 2023

**Viisitoista vuotta vapaaehtoistyötä erittäin uhanalaisen vaellustaimenen
hyväksi**

Avoimeen talkoopäivään lauantaina 30.9. osallistui ennätyselliset kolmekymmentä henkeä
kuva Janne Salomeri

Helsingin perhokalastajien talkootyön tuloksena on Mätäjoella, Pitäjänmäen Talissa vankka, luontaisesti lisääntyvä taimenkanta. Taimen on viime vuosien aikana vallannut läheltä merta kilometrin pituisen jokiosuuden ja on siellä valtalaji. Poikastiheydet ovat parina viime vuonna olleet huippuluokkaa. Tulosten saavuttamiseksi on myös tehty paljon työtä. Tänäkin syksynä laajennettiin poikasalueita ja kunnostettiin kutupaikkoja, jotta taimen sekä koko virtavesiluonto voisi Mätäjoen alaosassa entistä paremmin.

Mereltä palannut kookas naarastaimen kaivaa kutupesää Mätäjoen pohjasoraan lokakuussa 2023

Talkookunnostukset ja tapahtumat vuonna 2023

Kesäkuun alussa Helsingin perhokalastajat järjesti kaikille avoimen taimenkävelyn. Tarkoituksena oli myös löytää aiemmin keväällä kuoriutuneita taimenten poikasia. Sää ja olosuhteet suosivat osallistujia. Leppeässä kesäillassa löysimme ja saimme ihailla erittäin uhanalaisen, uuden taimensukupolven pienpoikasia. Löysimme niitä paikoin runsaasti Mätäjoen matalista rantakivikoista.

Siellä niitä on, erittäin uhanalaisen taimenen pienpoikasia Saunakosken matalissa kivikoissa

Keväällä Mätäjoessa syntynyt taimenen poikanen

Syyskuun viimeisellä viikolla järjestettiin Talissa kolme talkootapahtumaa. Keskiviikkona 27.9. tuli **Helen Oy**:stä seitsenhenkinen tehoryhmä, torstai-iltana talkoilivat **Helsingin Perhokalastajat** seitsemäntoista hengen voimin. Lauantaina 30.9. osallistui avoimiin talkoisiin ennätyselliset kolmekymmentä virtavesiluonnon ystävää. **Luontoliiton Marianne Valkama** vei liiton virtavesiryhmän tiistaina 26.9. Konalaan, jossa **Virtavesien hoitoyhdistyksen Mikael Manninen** vetää Mätäjokeen laskevan **Konalanojan** kunnostuksia. Konalanojaan perustettiin uusia kutupaikkoja ja kivettiin uomaa luonnonmukaisemmaksi.

Helsingin Perhokalastajien iltaryhmä hetki ennen toimeen ryhtymistä
kuva Hannu Hakanen

Lauantain avoimeen talkootapahtumaan ilmoittautuminen jouduttiin keskeyttämään useita päiviä ennen määräaikaa, koska osallistumisilmoituksia oli tullut jo kolmekymmentä. Onneksi talkooväessä on jo niin kokeneita henkilöitä, että he pystyvät myös johtamaan töitä. Talkooväki jaettiin kolmeen ryhmään. **Marianne Valkama Luontoliitosta** ja **Tomi Räsänen Kalatalouden keskusliitosta** toimivat työnjohtajina Pitäjänmäentien tuntumassa ja tämän raportin laatija golfkentän tekokoskella.

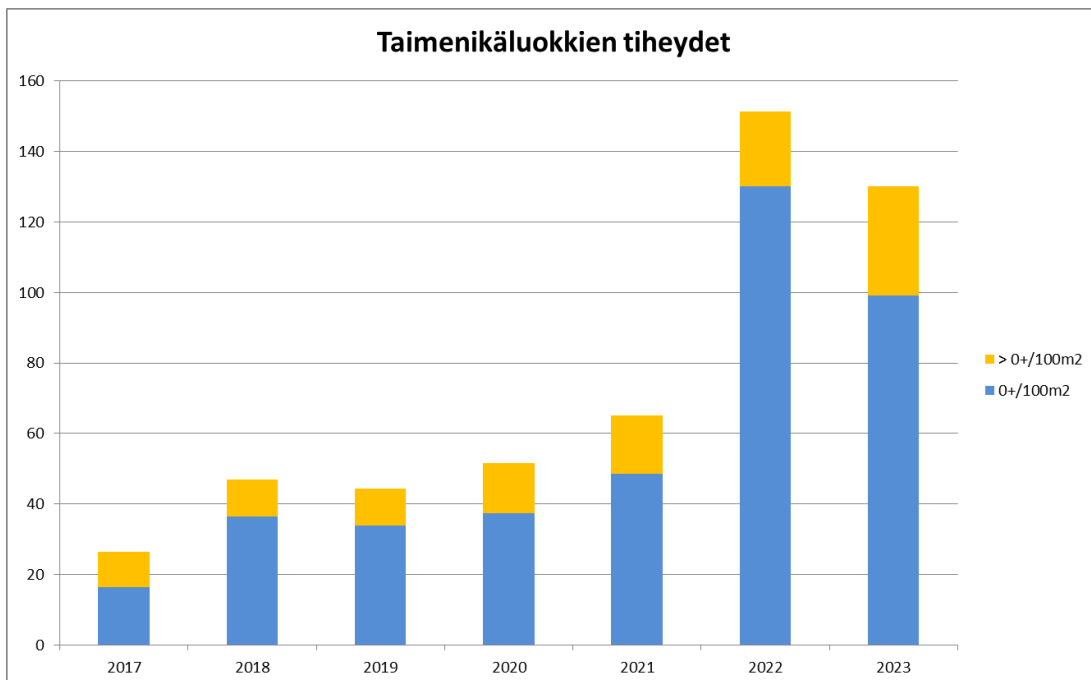
Päätyömaa oli tällä kertaa golfkentän tekokoski, johon pysyvän ja kaloja houkuttelevan kutupaikan teko on osoittautunut erittäin vaikeaksi. Kosken yläosaan rakennettiin kokonaan uusi soraikko. Työ aloitettiin keskiviikkona ja saatiin valmiiksi lauantaina. Vuonna 2020 aloitettu tekokosken alaosan kiveäminen saatiin myös valmiiksi. Koko tekokoski on nyt taimenten poikasikäluokille sopivaa, suojaistaa kivikkoa.

Pitäjänmäentien viereen, sillan allittavan kanavan suulle lisättiin uutta soraa, samoin siitä kymmenkunta metriä alavirtaan, kävelysillan eteen. Lehdon virtapaikan kiveystä levennettiin ja pidennettiin, jotta yläpuolisilla kutualueilla syntyvät taimennolikkaat löytäisivät itselleen suojaisan kasvuympäristön.

Sähkökoekalastukset

Luonnonvarakeskuksen tutkijat **Ari Saura** ja **Mikko Leminen** suorittivat sähkökoekalastuksen maanantaina 18.9. Tulos oli toista vuotta peräkkäin erittäin hyvä, kaikkien viiden koealan taimenten poikasikäluokkien keskitiheys 130 aarilla. Parhaalla koealalla tiheys oli 208. Kahdella muullakin koealalla erittäin korkea, 182 ja 166.

Viime vuosina on panostettu poikasalueiden parantamiseen ja laajentamiseen. Se näkyy poikastiheyksien voimakkaana kasvuna, kuten alla oleva käyrästäkin kertoo.

Sähkökoekalastus käynnissä Saunakoskella. Sillalta tapahtumia tarkkailee virtavesiluonnon ystävä, Janne Passi

Taimenten kutu

Ensimmäistä kututapahtumaa jouduttiin odottamaan tavanomaista pidempään. Lokakuun puolivälissä, 15.10. nähtiin Strömberginpuistossa taimenia hyppimässä vasten putousta. Seuraavana päivänä näkyi Saunakoskella merkkejä keskeneräisestä kutupesästä, 19.10. nähtiin ensimmäinen naarastaimen kaivamassa kutupesää Pitäjänmäentien tuntumassa ja Saunakosken yläpuolella valmiin näköinen kutupesä. Siitä eteenpäin kudulla olevia taimenia näkyi päivittäin kuun vaihteeseen saakka. Kokonaisuutena kutijoiden määrä jäi kuitenkin melko alhaiseksi. Varmoja kutupesäitä kertyi yhteensä kolmetoista kappaletta, alle puolet edellisestä vuodesta.

Kookkaampi taimen on mereltä Mätäjokeen tullut koiras ja pienempi Mätäjoessa kutukypsäksi varttunut, naarastaimen.

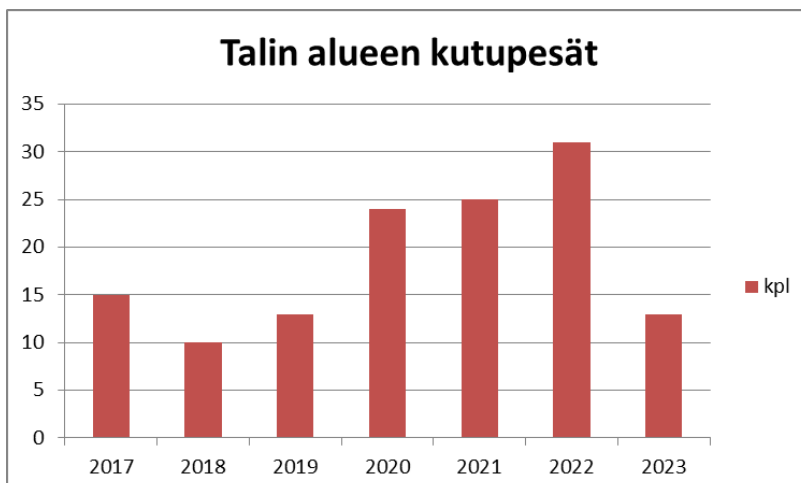
Kahdelle alajuoksun soraikolle ei kudettu lainkaan. Se on valitettavan iso takaisku, koska niiden tuntumassa on hyvin toimivat poikasalueet, jotka taitavat jäädä ensi vuonna vajaakäyttöön. Toisaalta ravintokilpailu on niillä alueilla myös pientä. Poikaset, jotka virran mukana päätyvät niihin, kasvavat todennäköisesti erittäin hyvin.

Vuonna 2018 oli myös kuoppa kutijoiden määrässä, joka näkyi seuraavan vuoden sähkökalastuksen tuloksessa. Naarastaimen tulee sukukypsäksi neljän vuoden iässä, viisi vuotta siitä, kun se mätimunana päätyy kutupesään. Todennäköinen syy kuluvan vuoden alhaiseen kutupesien määrään taitaa siis löytyä viiden vuoden takaa. Ilmeisesti myös ensi vuonna kutijoita on vähemmän kuin viime vuosina. Vuonna 2025 sen sijaan pitäisi alkaa uusi, pidempi nousu.

Mereltä Mätäjokeen palannut taimenpari lehtosoraikolla. Naaras on kääntynyt kyljelleen kaivaessaan kutupesää. Koiras seuraa pyrstö ja selkäevä pintaa viistäen.

Merivaelluksen tehneitä taimenia nähtiin kudulla neljällä soraikolla. Naaraista noin puolet oli koon perusteella (> 60 cm) merivaelluksen tehneitä. Koiraita oli suunnilleen sama määrä. Meritaimenten suhteellinen osuus oli tänä vuonna korkeampi kuin aiemmin.

Vuoden 2018 alhainen kutupesien määrä antoi jo etukäteen viitteitä siitä, että myös tänä vuonna kutijoiden määrä jäisi edellisvuosia alemmaksi.

Yhteenvetoa

Mätäjoen alaosassa varttuu tällä hetkellä kaksi erittäin vahvaa taimenikäluokkaa. Neljän vuoden iässä ne tulevat sukukypsiksi. Silloin on odotettavissa myös erittäin runsaasti kutijoita, edellyttäen toki, että nämä erittäin uhanalaiset kalat selviävät myös siihen saakka hengissä.

Helsingin kaupunki on päättänyt hakea rakennuslupaa luonnonmukaiselle ohitusuomalle Strömbergin puiston putouksen viereen. Lupahakemus on tällä hetkellä Aluehallintoviraston käsittelyssä. Ohitusuoma on erittäin tervetullut, sillä myös ylävirtaan on onnistuttu palauttamaan taimenkanta. Taimenia nähtiin tänäkin vuonna hyppimässä putousta vasten, kun ne yrittivät päästä kudulle Kannelmäen alueelle, jossa ovat aikoinaan syntyneet. Mätäjoen vaellusesteiden poistuessa tulee panostaa yläjuoksun kunnostuksiin, jotta uhanalainen taimen voisi lisääntyä koko jokialueella.

Strömbergin puiston uudistussuunnitelma. Kuvan yläreunassa putouksen ohittava, meandroiva puro.
lähde Helsingin kaupunki

Vaikka merivaelluksen tehneiden taimenten suhteellinen osuus on kasvanut, niitä oli tänäkin vuonna vähemmän kuin poikasmääriin nähden kuuluisi. Laajalahden rauhoittaminen verkkokalastukselta on ollut oikea toimenpide ja on osaltaan auttanut taimenia pääsemään takaisin jokeen kudulle. Rajoituksia tarvitaan kuitenkin lisää.

Laajalahden ja Seurasaarenselän välisten salmien edustat sekä Lauttasaaren ympäristön salmet ja niiden edustat pitää saada myös rauhoituksen piiriin, jotta meritaimenkannat Mätäjoella, Monikonpurolla ja Haaganpurolla vahvistuisivat pysyvästi.

Vuosi 2024

Alkukesällä kartoitetaan keväällä kuoriutuvien poikasten määriä. Siten saadaan ensitietoa syksyn kudun onnistumisesta ja mädin kehittymisestä poikasiksi.

Luonnonvarakeskus suorittaa sähkökoekalastuksen alkusyksyllä. Silloin saadaan tarkempaa tietoa siitä, miten kutu on onnistunut ja ensimmäinen kesä kohdellut uutta taimensukupolvea.

Syyskuun viimeisellä viikolla järjestetään talkooiltoja sekä lauantaina avoin talkootapahtuma. Pääpaino on edelleen poikasalueissa sekä kutusoraikkojen toimivuuden varmistamisessa.

Kiitokset!

Virtavesien hoitoyhdistys ry, Virho on tehnyt taimenten kotiutusistutukset, jotka olivat perusedellytys taimenkannan palauttamiselle Mätäjokeen. Virho on myös auliisti lainannut työkalujaan talkoisiin. Ilman niitä ei tultaisi toimeen.

Teknos Oy on toiminut kunnostuksien rahoittajana jo yhdentoista vuoden ajan. Teknos rahoitti myös Talin golfkentän vedenottoaltaan padon muutokset 20 metriä pitkäksi koskeksi v 2013.

Helsingin kaupungin puisto-osasto on esimerkillisesti tukenut kunnostustoimintaa sekä Mätäjoella, että muilla Helsingin puroilla.

Luontoliiton virtavesiryhmästä on tullut Mätäjokitalkoiden vakio-osallistuja. Ryhmän vetäjä, **Marianne Valkama** on korvaamaton resurssi talkootöiden ohjaamisessa.

Helen Oy, Suomen Keskusta, Helsingin Golfklubi, Raide-Jokeri projekti, **Pitäjänmäkiseura** sekä muut tahot ovat oma-aloitteisesti osallistuneet talkootapahtumiimme ja antaneet työllemme julkisuutta.

Koskien kiveämisestä, uppopuun lisäämisestä ja soraikoista hyöttyy koko ympäröivä luonto. Vesikasvit, -sammaleet vesihyönteiset ja äyriäiset löytävät suojaa ja ravintoa monimuotoisesta ympäristöstä. Mätäjoella on viime vuosina tehty havaintoja mm. saukoista ja talvehtivista koskikaroista. Onpa erittäin harvinainen kuningaskalastajakin ajoittain näyttäytynyt joella.

Seuraavilla sivuilla on yksityiskohtaisemmat kuvaukset taimenten lisääntymisalueista, kunnostuksista, kudusta ja muista havainnoista.

Taimenten lisääntymisalueet ja havainnot numerojärjestyksessä ylävirrasta alavirtaan.

Väliotsikoiden numerointi viittaa edellisen sivun kartan kohteisiin

1. Pitäjänmäentien uuden sillan ja Talin puolella olevan kävelysillan välinen alue

Alue on ollut meritaimenten suosiossa jo usean vuoden ajan. Jokainen kuteva taimen siirtää kutupesän tehdessään soraa alavirtaan. Vuonna 2022 kookkaita kutijoita oli niin paljon, että kävelysillan edustalta kaikki sora oli kertynyt virtapaikan niskan kynnykseen ja osin valunut sen yli koskikivikkoon. Syystalkoissa kävelysillan edustalle lisättiinkin useita tonneja uutta soraa.

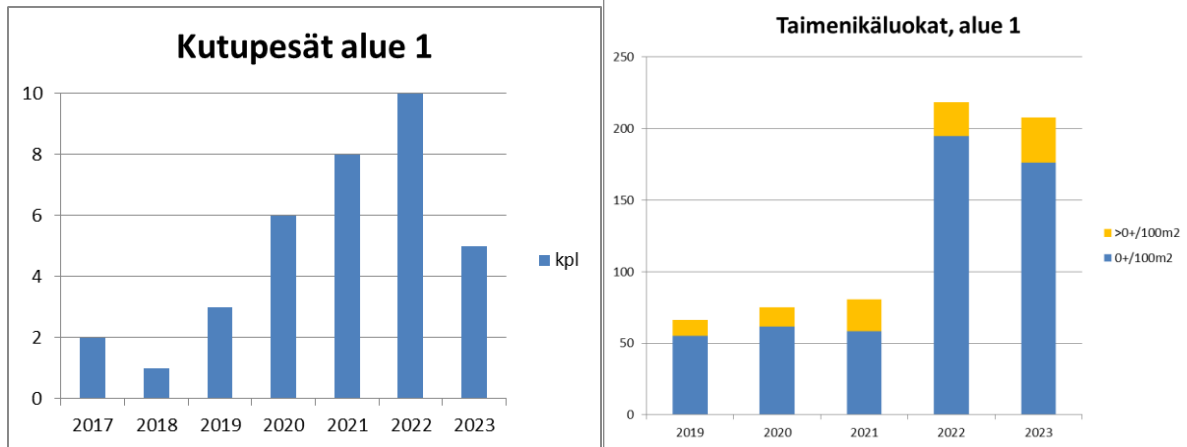
Uudelleen soraistettu kävelysillan edusta. Soraikkoon kuti lokakuussa kolme taimenta

Pitäjänmäen alittavan kanavan suulla on viime vuosina käynyt myös kudulla kookkaita merivaelluksen tehneitä taimenia. Taimenet ovat kuteneet virran tuomaan sepelin ja hiekan sekaiseen kasaumaan. On epävarmaa, onko mäti selvinnyt kasaumassa hengissä poikasten kuoriutumiseen saakka. Sen takia kanavan suulle rakennettiin pyöreäkivisestä sorasta uusi, hapekasta vettä läpäisevä kutusoraikko.

Työn ohjaaja **Tomi Räsänen** ja talkooväki levittävät soraa Pitäjänmäentien alittavan kanavan suulle. Myöhemmin syksyllä uuteen soraan kuti kaksi taimennaarasta. Kuva Janne Salomeri

Lokakuussa taimenet hyväksyivät uudet soraikot. Varmoja kutupesiä kertyi alueelle yhteensä viisi, kaksi kanavan suulle ja kolme kävelysillan edustalle. Se on puolet vähemmän kuin edellisenä vuonna, mutta riittävästi täyttämään alapuoliset kivikot poikasilla.

Kutupesien määrä on vuodesta toiseen kasvanut. Poikastiheys kasvoi räjähdysmäisesti vuonna 2022. Lähes yhtä paljon poikasii oli myös tänä vuonna

2. Lehtoon, kovapohjaiseen virtapaikkaan v. 2015 tehty kutupaikka

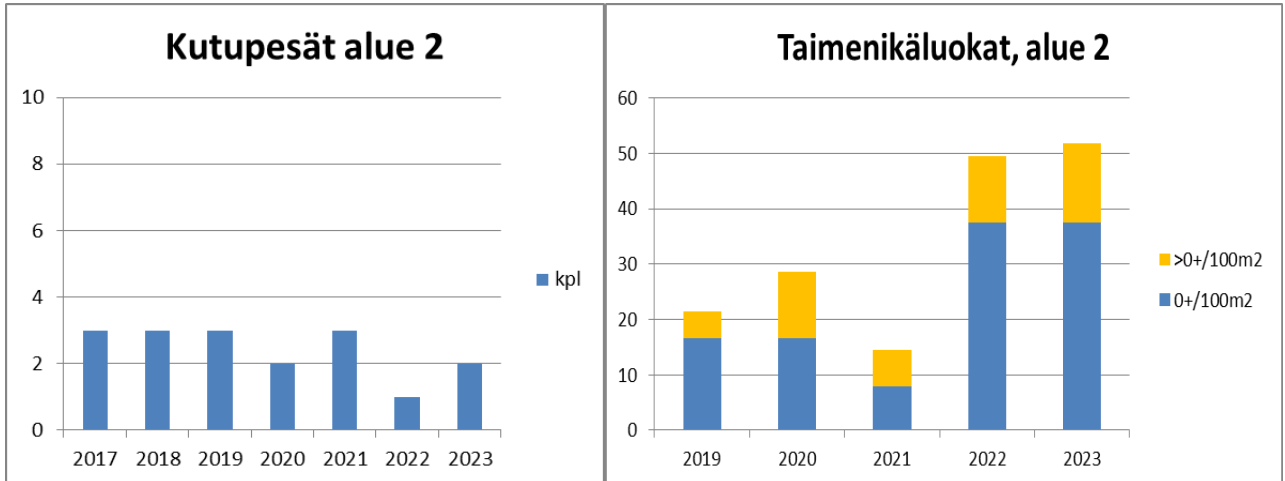
Parinkymmenen metrin päässä ylävirrassa oleva hulevesiputki on jo kolmena vuotena peräkkäin syöttänyt jokeen runsaasti hiekkaa. Kutusoraikon alapuolella on myös ollut liian vähän suojapaikkoja pienpoikasille. Hiekoittuvan soraikon ja vajavaisten suojapaikkojen takia alue on vuodesta toiseen tuottanut heikosti poikasii. Syksyllä 2022 virtaan lisättiin 15 tonnia seulanpääkiviä sekä uppopuuta luomaan taimenten pienpoikasille sekä muille vesielioille suojaista elinpiiriä. Kivikoita laajennettiin myös syksyllä 2023.

Marianne Valkama ohjasi lehdon virtapaikan kiveämistä

kuva Janne Salomeri

Kutualue 1 on melko lähellä ylävirrassa. Sieltä tulee virran mukana todennäköisesti sen verran poikasii tällekin alueelle, että se kompensoi hiekoittumisen aiheuttamia ongelmia.

V 2023 löytyi kaksi kutupesää. Kosken kiveämisen ansiosta taimenten poikastiheys on saatu kohtuulliselle tasolle

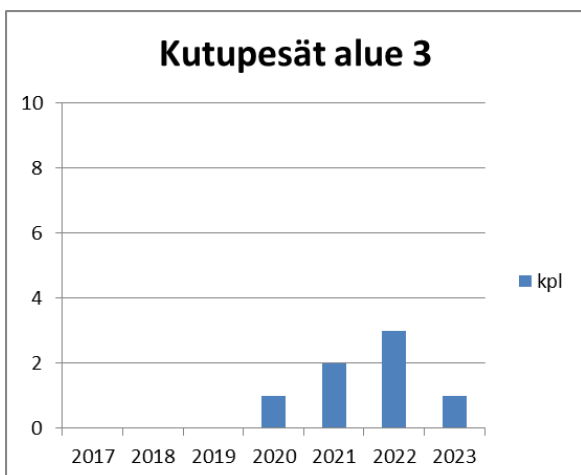
3. Kävelysillan tuntumaan vuonna 2017 tehty lisääntymisalue

kuva Olli Malmivaara

kiveystyö käynnissä syksyllä 2017

Ensimmäisiä kutijoita saatiin odottaa peräti kolme vuotta. Vuonna 2020 ilmestyi ensimmäinen kutupesä. Syksyllä 2021 kutupesä löytyi kaksi ja 2022 peräti kolme, tänä vuonna vain yksi. Kutunaaras oli melko kookas, todennäköisesti merivaelluksen tehnyt yksilö.

Kutupesien määrä on vuodesta 2020 lähtien ollut kasvussa. Tänä vuonna kutupesä oli kuitenkin vain yksi.

Kutupaikan sora on osin valunut koskikivikkoon. Tulevina vuosina soraa voisi tuoda lisää. Koskikivikkoa on myös mahdollista jonkin verran laajentaa.

5. Kävelysillan yläpuolelle, puiden varjoon tehty soraikko

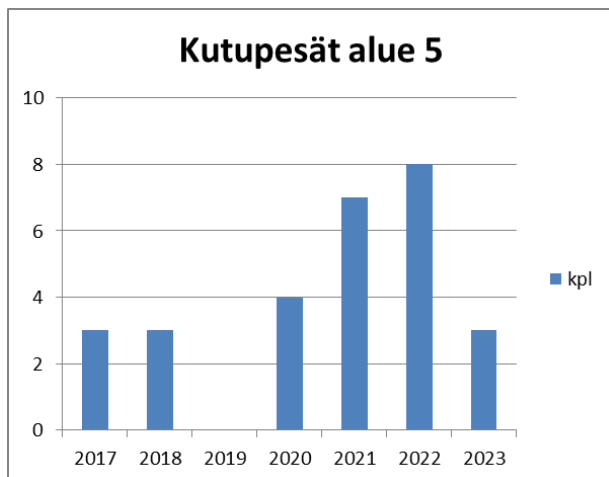

Soraikon uudistus käynnissä syksyllä 2020 kuva Olli Malmivaara

Paikka on ollut taimenten suosiossa vuodesta 2014 alkaen. Jopa niin, että osa sorasta oli vuoteen 2019 mennessä valunut kutijoiden mylläämänä alapuoliseen koskeen. Syksyllä 2019 soraikolla ei ollut yhtään kutupesää. Paikka remontoitiin seuraavana syksynä. Työ onnistui hyvin. Samana syksyllä soraikosta löytyi neljä kutupesää, syksyllä 2021 seitsemän ja 2022 peräti kahdeksan. Syksyllä 2023 soraikolla kuti kolme taimenta.

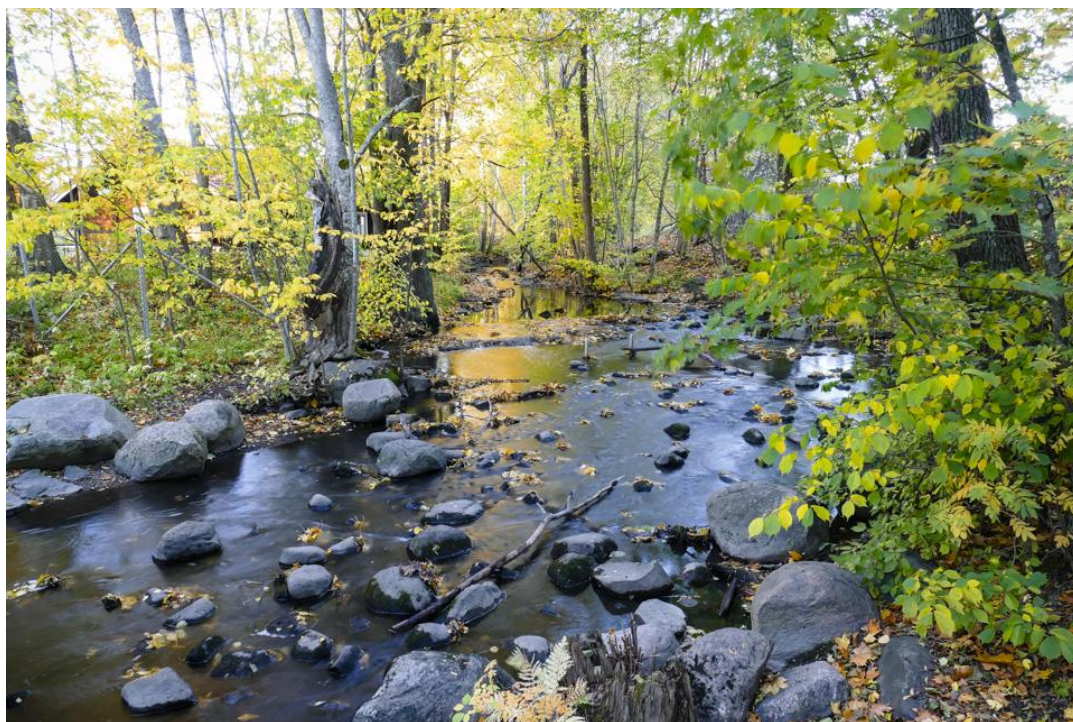
Kun kookas taimen kaivaa pohjasoraan kutupesää, saattaa osa sorasta jopa ”hypellä” ylös vedestä

Vuonna 2019 alue ei soran vähyden vuoksi kelvannut kuteville taimenille. Soran lisääminen korjasi tilanteen. Alueella ei ole tehty sähkökoekalastuksia

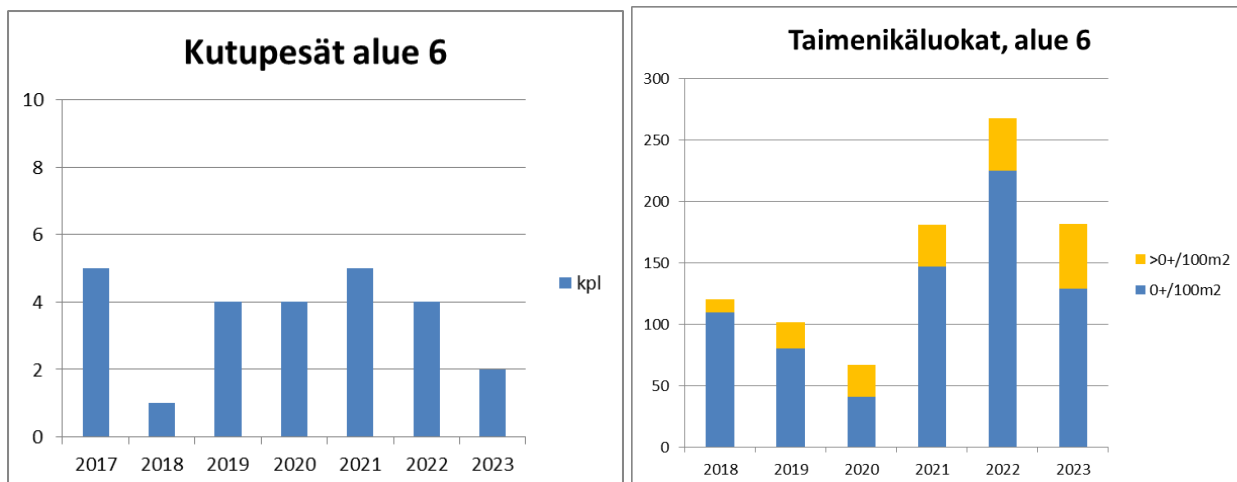
Parinkymmenen metrin päässä alavirrassa on Saunakoski. Se on tämän kutualueen ja samalla koko Mätäjoen merkittävin taimenenpoikasten suoja-alue.

6. Saunakoski

Saunakoski pukeutuu ruskaan lokakuussa 2022

Taimenet ovat kuteneet lähes sata metriä pitkän Saunakosken alaosassa vuodesta 2015 alkaen. Koski on myös Mätäjoen paras poikastuotantoalue. Syksyn 2022 sähkökoekalastuksessa koskesta saatiin kaikkien aikojen korkein poikastiheys, peräti 268 yksilöä aarilla. Niitä oli siis lähes kolme neliometrillä. Erinomainen tulos saatiin myös syyskuussa 2023, 182 aarilla. Hyvän tiheyden alarajana voitaneen pitää 80 aarilla, joka on Tukholman läänissä, Ruotsissa asetettu tavoitteeksi.

Saunakoskea muokattiin syksyllä 2020 niin, että vesi pääsi virtaamaan paremmin kivikoissa koko uoman leveydeltä, Muutoksella oli merkittävä vaikutus poikastuotantoon.

7. Virtapaikan niskalle syksyllä 2011 tehty ”Kivisillan” soraikko

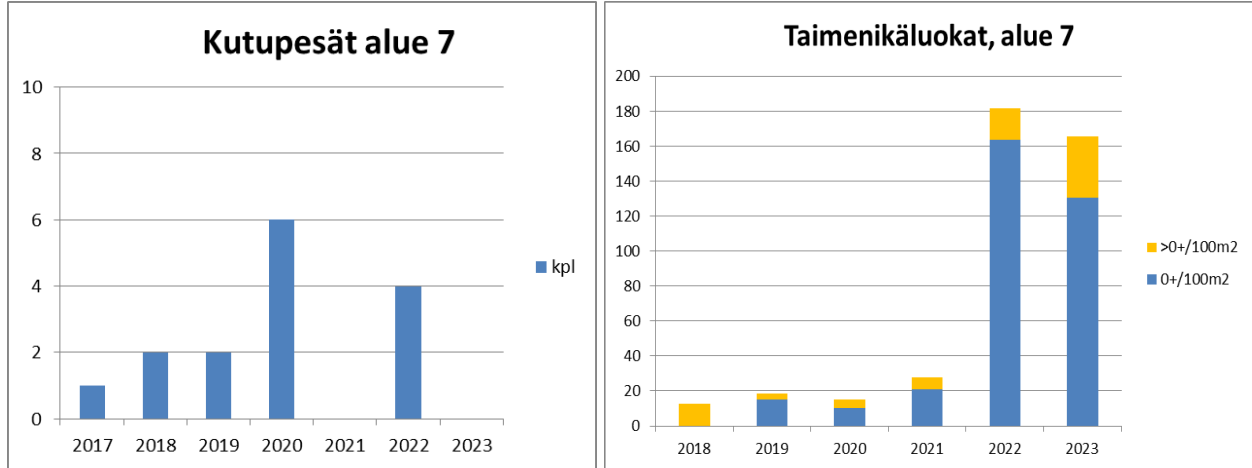
Virran niska on ollut taimenten suosima kutupaikka vuodesta 2017 lähtien, mutta poikastiheydet ovat olleet vaatimattomia. Vuosina 2020, 2021 ja 2022 Virtapaikkaan lisättiin runsaasti kiveä sekä jonkin verran myös uppopuuta. Muutosten vaikutus poikastiheyksiin oli varsin merkittävä kuten sähkökoekalastusten tuloksetkin kertovat.

Täydennyskivetty kivisillan virtapaikka on erinomainen taimenten poikasalue

2021 kutupaikkaa laajennettiin, jonka jälkeen se ei yllättäen miellyttänytäkään taimenia. Kutualuetta kavennettiin syksyllä 2022, jolloin virtaus sen yli hiukan kiihtyi. Muutoksen jälkeen se

kelpasi kutijoille. Syksyllä 2023 soraikko ei taaskaan kelvannut taimenille, vaikka siihen ei ole tehty enää muutoksia. Jostain syystä Talin alueen yläosan kutusoraikat olivat vetovoimaisempia. Edellisen ja sitä edeltäneen syksyn kudusta syntyneitä taimenia sen sijaan löytyi sähkökalastuksessa erinomaisesti, yhteensä 166 aarilla.

Vuosi 2021 ja tiheiden kivikoiden lisääminen olivat positiivinen käännekohta taimenten pienpoikasille.

8. Vuonna 2013 Teknos Oy:n rahoittamana tehty 20 metriä pitkä tekokoski

Tekokoskesta ovat puuttuneet toimivat kutusoraikat ja matalat kivikot, joista taimenten pienpoikaset löytävät sekä suojaa vihollisilta, että riittävästi ravintoa ensimmäisinä kahtena elinvuotenaan.

Kosken niska on soraistettu sekä rakennusvaiheessa vuonna 2013, että 2020 talkoissa hiukan karkeammalla soralla. Kumpikaan sora ei pysynyt edes seuraavaan kevääseen asti paikoillaan. Tulvavirtaus osuu matalan sillan alapalkkeihin, joka aiheuttaa niin voimakkaita pyörteitä, että lähes nyrkkin kokoisetkin kivet lähtevät virran mukaan.

Syystalkoissa 2023 raivattiin kosken ylimpien kynnysten alapuolelle tilaa siirtämällä muutama tonni kiviä alavirtaan, jossa niistä tehtiin poikasille suojakivikko. Tilalle levitettiin nelisen tonnia soraa taimenten kutupaikaksi. Uusi soraikko ei vielä tänä vuonna kelvannut kutijoille. Ne jatkoivat matkaa yläpuolisille alueille. Toivottavasti jo ensi syksynä tilanne on toinen.

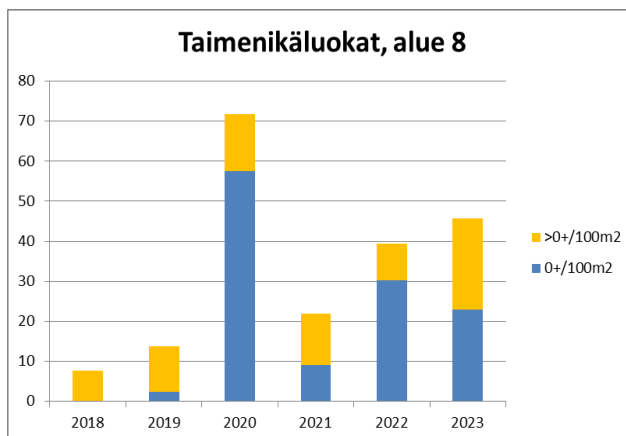
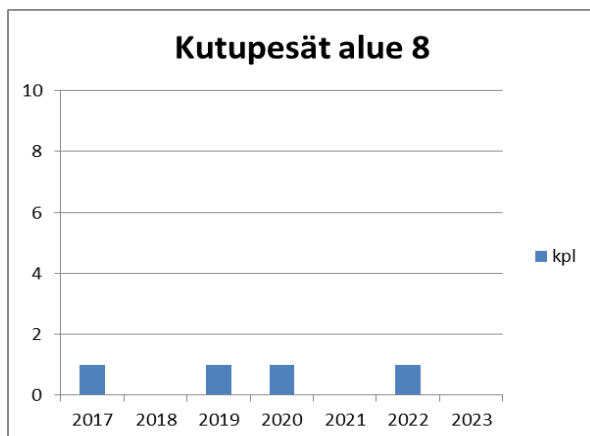

Kovalla työllä tehty uusi kutupaikka ei vielä kelvannut Mätäjoen vaateliaille taimenille, toivottavasti jo ensi vuonna kelpaa.

Koskeen alettiin lisätä seulanpääkiviä vuonna 2020. Työ jatkui vuosina 2021, 2022 ja saatiin valmiiksi talkoissa 2023. Tällä hetkellä koko koskialue on taimenten poikasille soveliaista, vaihtelevan syvyyistä kivikkoa. Saa nähdä minkä verran sinne vuonna 2024 päätyy ylemmiltä kutualueilta poikasasia.

Koko tekokoski on nyt saatu kivettyä taimenten poikastuotantoalueeksi

Toimivien ja paikoillaan pysyvien kutupaikkojen rakentaminen tekokoskeen on osoittautunut haastavaksi. Kiveämisen tuloksena koski on kuitenkin kerännyt puoleensa vuosi vuodelta paremmin taimenten poikasikäluokkia.

Tämä on pitkän raportin viimeinen sivu.

Kiitos kun jaksoit lukea!

Heräsikö kysymyksiä? Ota yhteyttä!

pekka.lindblad(at)kolumbus.fi

050 556 7214

Talkootyö Mätäjoen ja uhanalaisen taimenen hyväksi
jatkuu.

**Lämmin kiitos tukijoille ja kaikille työhön
osallistuneille!**

